

נתינה - מערך שיעור כיתה ד' משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים

שיעור 1 – משלוח מנות ומתנות לאביונים

מהלך השיעור מבוסס על הסבר מקורות המצוות, דרך מגילת אסתר.

נפתח את השיעור בפרק ט'

כ ויכתב מרדכי, את-הדברים האלה; וישלח ספרים אל-כל-היהודים, אשר בכל-מדינות המלך אשורוש--הקרובים, והרחוקים. כא לקים, עליהם--להיות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר, ואת יום-חמשה עשר בו: בכל-שנה, ושנה. כב כימים, אשר-נחו בהם היהודים מאיביהם, והחדש אשר נהפך להם מגון לשמחה, ומאבל ליום טוב; לעשות אותם, ימי משתה ושמחה, ומשלח מנות איש לרעהו, ומתנות לאביונים. כג וקבל, היהודים, את אשר-החלו, לעשות; ואת אשר-כתב מרדכי, אליהם. (מגילת אסתר, פרק ט')

שאלות

- אילו מצוות מופיעות בקטע?
- מה ההסבר למצוות? למה נועדו המשתה, משלוח המנות והמתנות לאביונים?
- מה ההבדל בין משלוח מנות למתנות לאביונים? מי הנותן ומי המקבל?

לימוד מצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים, לפי הרמב"ם

הרמב"ם – משנה תורה – ספר זמנים – הלכות מגילה וחנוכה, פרק ב'

יז וכן חייב לשלוח שתי מנות של בשר, או של מיני תבשיל, או שני מיני אוכלין--לחברו: ...שתי מנות, לאדם אחד. וכל המרבה לשלוח לריעים, משובח.

יח [טז] וחייב לחלק לעניים ביום הפורים, אין פחות משני עניים; נותן לכל אחד מתנה אחת, או מעות או מיני תבשיל או מיני אוכלין: ...שתי מתנות, לשני עניים. ואין מדקדקין במעות פורים, אלא כל הפושט ידו ליטול, נותנין לו; ואין משנין מעות פורים, לצדקה אחרת.

יט [יז] מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים, מלהרבות בסעודתו ובשלוח לריעיו--שאין שם שמחה גדולה ומפוארה, אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האמללים האלו מידמה בשכינה.

פירושי מילים

רעים – חברים, מעות – מטבעות / כסף, מדקדקין – מדייקים בודקים בפרטים, פושט יד – מבקש, ליטול – לקחת משנין – משנים, מוטב – עדיף, להרבות – לעשות הרבה, סעודתו – ארוחתו החגיגית, מפוארה – מכובדת מושקעת, גרים – לא יהודים שגרים עם יהודים, אומללים – מסכנים, מידמה – נהיה דומה כמו, שכינה – קודש אלוהים

שאלות

- מה הן ה-מנות שיש לשלוח? למי שולחים אותן?
- כמה מנות צריך לשלוח? מדוע מוגדר מספר המינימום (הכי מעט) ולא מוגדר מספר מקסימום (הכי הרבה)?
- מה הן מתנות לעניים? מה ניתן לתת?
- כמה מתנות צריך לתת? ולכמה עניים?
- למה לא בודקים במתנות פורים? מה זה אומר על בדרך-כלל, ומה זה אומר על החג?
- מדוע עדיף להרבות במתנות לעניים יותר ממשלוח מנות לחברים וסעודה לעצמך? מה חשיבות המתנה לעני?
- איזה דרוג או ציר ניתן לראות בין המצוות משה, משלוח מנות לבין מתנות לאביונים? (מהיחיד לחברה)

לימוד מצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים, לפי שולחן ערוך

כל אדם אפילו עני שבישראל המקבל צדקה, חייב ליתן לכל הפחות שתי מתנות לשני עניים, דהיינו מתנה אחת לכל אחד, ... ומי שהוא במקום שאין שם עניים, יעכב את המעות אצלו עד שיזדמנו לו עניים או ישלחם להם. (קיצור שולחן ערוך סימן קמב סעיף ג')

פירושי מילים

מקבל צדקה – עני שנזקק לתרומה, ליתן – לתת, יעכב – יחזיק אצלו, מעות – מטבעות כסף, יזדמנו – יפגוש, יתקל ב...

שאלות

- מדוע עני המקבל תרומות צריך לתת גם הוא? מה ההיגיון בזה שמי שיש לו מעט ייתן גם?
- איזו תחושה נותנת הנותנה?
- האם אתם מכירים דוגמאות אחרות לעקרונות של נתינה גם אם יש לך מעט?

שיעור 2 – לתת את הנשמה ואת הלב חשיבות הנתינה וסוגי הנתינה

מהלך השיעור

1. **פתיחה:** ראינו בשיעור הקודם כמה חשובה הנתינה בפורים, וכמה היא מוסיפה לשמחת החג. ראינו שישנו הבדל בין נתינה לחברים, שהיא בדרך כלל קלה יותר, לנתינה לנזקקים שאני לא מכיר, שהיא יותר קשה. ננסה לבדוק אילו סוגים נוספים של נתינה יש.
2. **הפעלה:** לפניכם זוגות של סוגי נתינה סמנו איזה טוב יותר בעיניכם, ונמקו.

סמנו : פחות טוב > יותר טוב, יותר טוב < פחות טוב, או טוב = טוב

סוג נתינה	סימן	סוג נתינה	הסבר
אני מכיר את מי שאני נותן לו		אני לא מכיר את מי שאני נותן לו	
נותן למי שבאמת צריך		נותן למי שקרוב אליו	
נתינה גלויה – כולם יודעים מי נתן		נתינה בסוד – אף אחד לא יודע מי נתן	
נותן בלי חשק		נותן בשמחה	
נותן באופן חד-פעמי באירוע או חג		נותן באופן קבוע	
נותן כמה שצריך		נותן קצת כדי לצאת ידי חובה	

דיון

1. כל אחד מסוגי הנתינה מציגים מה היו הבחירות. איזה סוג נתינה עדיף בעיניכם? מה היו ההסברים?
  - האם עדיף לתת למי שמכירים או למי שלא? מה יותר קל לנו? מדוע?
  - האם הצורך של מי שמקבל חשוב או העיקר הנתינה?
  - מה ההבדל בין נתינה בגלוי לנתינה בסוד? כיצד נהנה הנותן מנתינה גלויה (כבוד, הכרת תודה)?
  - האם משנה איך אני נותן ואיזו הרגשה נתתי למי שקיבל או שהעיקר שקיבל את מה שהיה צריך?
  - מה ההבדל בין נתינה חד-פעמית לנתינה קבועה? מה יותר קשה? מה אנו עושים יותר?
  - אפשר לתת דוגמאות לכל סוג של נתינה.
2. נסביר: גם הרמב"ם הבחין בין 8 סוגי נתינה, ודרג אותן לפי איכותן. כעת נחלק את הכתה לקבוצות. כל קבוצה תקבל כרטיסיות עם חלקים מהקטע, ותתבקש לדרג לפי מה הכי טוב ומה פחות.

שמונה מעלות הצדקה

זה המחזיק ביד ישראל שמך (נהיה עני) ונותן לו מתנה או הלוואה או עושה עמו שותפות.
הנותן צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח, שהרי זו מצווה לשמה. (גם הנותן וגם המקבל לא יודעים זה על זה)
שידע הנותן למי יתן ולא ידע העני ממי לקח, כגון גדולי החכמים שהיו הולכין בסתר ומשליכין (זורקים) המעות (מטבעות) בפתחי העניים.
שידע העני ממי נטל ולא ידע הנותן... כדי שלא יהיה להן בושה.
שיתן לו בידו קודם שישאל (לפני שביקש).
שיתן לו אחר שישאל (אחרי שביקש).
שיתן לו פחות מן הראוי בסבר פנים יפות (פחות ממה שצריך אבל בשמחה).
שיתן לו בעצב.

3. נחזור למעגל ונשווה בין הדרוגים של הקבוצות.

4. נשאל

- מה הדרגה הגבוהה ביותר? מה הנמוכה ביותר?
- מה היה קל לדרג ומה קשה?
- אילו מדרגות דומות זו לזו ואילו שונות מאוד? (הראשונה שונה כי היא מוציאה את האדם ממצב הנזקקות, 2-4 אין מפגש בין הנותן למקבל)
- מדוע עדיף שלא יהיה מפגש בין הנותן למקבל? מה יקרה אם הם נפגשים זה עם זה? (בושה, תלות)
- מה יותר חשוב לדעתכם: לתת כמה שצריך או לתת בסבר פנים יפות? מה זה משנה איך אני נותן?
- איזו נתינה יש במשלוח מנות, ובמתנות לאביונים בפורים?
- האם אתם מסכימים עם הרמב"ם שלתת עבודה או שותפות זו הדרגה הכי גבוהה של נתינה? למה?

מקור למורה

שמונה מעלות הצדקה - (2) רמב"ם יד החזקה – הלכות מתנות עניים, פרק י

(ז) שמנה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו.

מעלה גדולה שאין למעלה ממנה זה המחזיק ביד ישראל שמך (נהיה עני) ונותן לו מתנה או הלואה או עושה עמו שותפות או ממציא לו מלאכה כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות (לאנשים) לשאול (לבקש) ועל זה נאמר והחזקת בו גר ותושב וחי עמך כלומר החזק בו עד שלא יפול ויצטרך:

(ח) פחות מזה הנותן צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח, שהרי זו מצוה לשמה, כגון לשכת חשאים (סתרים) שהיתה במקדש שהיו הצדיקים נותנין בה בחשאי (בסתר) והעניים בני טובים מתפרנסין ממנה בחשאי וקרוב לזה הנותן לתוך קופה של צדקה ולא יתן אדם לתוך קופה של צדקה אלא אם כן יודע שהממונה נאמן וחכם ויודע להנהיג כשורה...:

(ט) פחות מזה שידע הנותן למי יתן ולא ידע העני ממי לקח כגון גדולי החכמים שהיו הולכין בסתר ומשליכין המעות (מטבעות) בפתחי העניים וכזה ראוי לעשות ומעלה טובה היא אם אין הממונין (אחראים) בצדקה נוהגין כשורה:

(י) פחות מזה שידע העני ממי נטל ולא ידע הנותן כגון גדולי החכמים שהיו צוררים המעות (מטבעות) בסדיניהן ומפשילין לאחוריהן ובאין העניים ונוטלין כדי שלא יהיה להן בושה:

(יא) פחות מזה שיתן לו בידו קודם שישאל (לפני שביקש):

(יב) פחות מזה שיתן לו אחר שישאל (אחרי שביקש):

(יג) פחות מזה שיתן לו פחות מן הראוי בסבר פנים יפות:

(יד) פחות מזה שיתן לו בעצב:

סוגי נתינה – דף לתלמיד

לפניכם זוגות של סוגי נתינה סמנו איזה טוב יותר בעיניכם < > = והסבירו למה

סמנו : פחות טוב > יותר טוב, יותר טוב < פחות טוב, או טוב = טוב

הסבר	סוג נתינה	סימן	סוג נתינה
	אני לא מכיר את מי שאני נותן לו		אני מכיר את מי שאני נותן לו
	נותן למי שקרוב אליו		נותן למי שבאמת צריך
	נתינה בסוד – אף אחד לא יודע מי נתן		נתינה גלויה – כולם יודעים מי נתן
	נותן בשמחה		נותן בלי חשק
	נותן באופן קבוע		נותן באופן חד- פעמי באירוע או חג
	נותן קצת כדי לצאת ידי חובה		נותן כמה שצריך

שיעור 3 – השותפות – דרגת הנתינה הגבוהה

מהלך השיעור

1. פתיחה: בשיעור הקודם ראינו כי ישנם סוגים שונים של נתינה, וישנם סוגי נתינה טובים יותר מאחרים. כעת נדבר על השותפות. נפתח בקריאה/ השמעה של השיר 'שותפים' של לאה נאור.

שותפים

מילים: לאה נאור, לחן: נחצ'ה היימן

אם אמצא חתול קטן	אם יהיה לי כלב טוב	אם יהיה לי כבר גוזל
אז אתן אותו לדן	אז אתן אותו לדב	אתחלף בו עם מיכל
דני לי יתן כלבלב	דוביק לי יתן גוזל	לי מיכל תתן יונה
עם כתם לבן בזנב	קטן שבכלל לא גדל	יונה לבנה לבנה
אז תיכף נהיה שותפים	אז תיכף נהיה שותפים	אז תיכף נהיה שותפים
בכל הדברים היפים	בכל הדברים היפים	בכל הדברים היפים
ויהיה לנו חתול	ויהיה לנו חתול	ויהיה לנו חתול
ויהיה לנו כלבלב	ויהיה לנו כלבלב	ויהיה לנו כלבלב
ויהיה לכלב כתם בזנב	ויהיה לנו גוזל	ותהיה לנו יונה נבונה ולבנה
	בלי נוצות ושלגמרי לא גדל	ויהיה לנו גוזל
		ותהיה לנו מיכל
		ויהיו לנו המון דברים בכלל

שאלות

- מי הדמויות בשיר? (ילדים: אני, דני, דוביק, מיכל. חיות: חתול, כלב, גוזל, יונה)
- מה היה לכל ילד אם לא היו שותפים? למה כדאי לתת לפי השיר? מה היתרון של השותפות?
- האם אתם מסכימים ששותפות מגדילה את מה שיש לכם?
- מה הקשר בין השיר לבין מעלות הצדקה של הרמב"ם?
- מה הקושי בשותפות? (צריך להחליט יחד, לא תמיד אני מרגיש שזה שלי).
- מה יש יותר בעולם שלכם ובעולם של המבוגרים נתינה וקבלה או שותפות? למה לדעתכם?

שיעור 4 – משלוח מנות כיתתי

פעילות יצירתית למשלוח מנות

מגדלים לכל תלמיד/ה שם של תלמיד/ה אחר/ת מהכיתה. על כל אחד/ת להכין משלוח מנות סמלי (דברי מאפה או מתיקה, עדיפות משהו שהילד הכין בעצמו). נכין יחד משלוח מנות 'רוחני'. נביא חומרי יצירה: גירי פנדה, טושים, עיתונים ומגזינים, מספריים, ודבק.

כל תלמיד/ה צריך/ה לחשוב על התלמיד/ה שהגדל/ה, מה מיוחד בו/ בה? במה הוא/ היא מתעניינים? במה הוא/ היא טוב/ה? מה ישמח אותה/ אותה? עפ"י שאלות אלו, נבקש לצייר ולחפש תמונות שיתאימו לאותו תלמיד/ה. את היצירה ייתן כל אחד יחד עם משלוח המנות שהכין.

נספח למורה

חז"ל מונים ארבע מצוות החלות בפורים

1. קריאת מגילת אסתר בליל החג ובבוקרו, כחלק מפרסום הנס, והודיה על ההצלה. נשים מחויבות בקריאת המגילה, למרות שהיא נמנית בין מצוות עשה שהזמן גרמן, משום שגם הן ניצלו בנס הפורים, או משום שעיקר הנס, למעשה, נעשה על ידי אישה.
2. סעודת פורים – משתה ושמחה. כנאמר במגילה, ימי פורים נקבעו להיות "ימי משתה ושמחה". בתלמוד (מסכת מגילה) נקבע שבפורים חייב אדם לאכול סעודה ביומו של החג ולשתות בה יין; נקבע כי על אדם להשתכר "עד דלא ידע בין 'ארור המן' ל'ברוך מרדכי'". דעות שונות הושמעו בשאלת מידת חיוב ההשתכרות, ויש אף פוסקים אשר סברו כי מצווה זו נדחתה מהלכה. יש הטוענים שהמצווה בתוקף אך אין צורך להגיע לשכרות מלאה אלא מספיק להתבסס עד להגעה לשינה ובעת שנתו אין האדם מבחין בין ארור המן לברוך מרדכי (המאירי).
3. משלוח מנות איש לרעהו. מלשון הכתוב במגילת אסתר, "משלוח מנות איש לרעהו" - כאשר המילה "מנות" בלשון רבים, והמילה "רעהו" בלשון יחיד, הסיקו חז"ל שעל כל אדם לשלוח לפחות שתי מנות, לפחות לאיש אחד.
4. מתנות לאביונים. לפי ההלכה יש לתת לשני אביונים, שתי מתנות, או סכום כסף שאפשר לקנות בו דברי מאכל זמינים. הרמב"ם מציין כי "מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו".

